

VÝBĚR TÉMAT Z INSPIRATIVNÍ PUBLIKACE ŠKOLY, KTERÉ POSILUJÍ ODOLNOST, PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

ČŠI | Česká školní inspekce

Školy, které posilují odolnost

Inspirace pro předškolní vzdělávání

Česká školní inspekce ve své publikaci *„Školy, které posilují odolnost – Inspirace pro předškolní vzdělávání“* nabízí mateřským školám přehled přístupů, které pomáhají rozvíjet psychickou a sociální odolnost (resilienci) dětí v každodenní praxi. Opírá se o poznatky z téměř 7 000 hospitací i z mezinárodních výzkumů a ukazuje, že právě běžné situace – spolupráce, zvládání chyb nebo komunikace s rodiči – mají zásadní vliv na to, jak se děti učí zvládat zátěž, vyrovnávat se s nezdarem a posilovat sebejistotu.

Cílem publikace není hodnotit, ale nabídnout praktickou inspiraci a konkrétní podněty, jak mohou školy rozvíjet odolnost dětí vědomě, systematicky a v souladu s rámcovými vzdělávacími programy. Může sloužit jako podklad pro plánování rozvoje školy, úpravu ŠVP i pro týmovou reflexi pedagogické práce.

CO JE TO „RESILIENCE“?

Resilience, česky odolnost, je dle pojetí PISA 2022 schopnost zvládat změny, překonávat překážky a zachovat si vnitřní rovnováhu i v náročných situacích. U dětí se projevuje například tím, že dokážou reagovat na neúspěch bez ztráty motivace, učí se z chyb a hledají nové způsoby, jak situaci zvládnout. Nejde o vrozenou vlastnost, ale o dovednost, kterou lze cíleně rozvíjet prostřednictvím podpůrného prostředí, citlivé komunikace a přiměřených výzev. Rozvíjí se především v prostředí, kde se děti cítí bezpečně, kde jsou respektovány a kde mohou zkoušet, tvořit a dělat chyby bez obav z hodnocení.

1

BEZPEČNÉ A PŘÁTELSKÉ PROSTŘEDÍ JE ZÁKLAD RESILIENCE

Děti se učí být odolné v prostředí, kde cítí jistotu, přijetí a důvěru. Mateřské školy, které vědomě pečují o vztahy mezi dětmi a učiteli, dosahují stabilnějšího klimatu i většího klidu při zvládání náročných situací. Z inspekčních pozorování vyplývá, že ve více než 90 % hospitovaných tříd panovala vstřícná a pozitivní atmosféra, založená na otevřené komunikaci a respektujícím přístupu. Takové prostředí dětem dodává jistotu, posiluje jejich odvahu zkoušet nové věci a pomáhá jim zvládat drobné neúspěchy bez ztráty motivace. Tři čtvrtiny mateřských škol (75 %) uvádějí, že děti respektují společně stanovená pravidla soužití, což podporuje pocit sounáležitosti a přirozené sociální učení.

Podnětné prostředí, jasná pravidla a důraz na spolupráci místo soutěže pomáhají dětem rozvíjet sebeovládání, empatii a schopnost hledat kompromisy – dovednosti, které tvoří základ jejich budoucí odolnosti.

2

POSILOVÁNÍ SEBEDŮVĚRY A FORMATIVNÍ PŘÍSTUP

Odolnost dětí roste tam, kde jsou oceňovány nejen výsledky, ale i úsilí, pokrok a snaha hledat nová řešení. Formativní přístup pomáhá dětem uvědomovat si, co se naučily, v čem se zlepšily a za co mohou být na sebe hrdé. Učí je odpovědnosti za vlastní učení i schopnosti reflektovat.

Z inspekčních zjištění vyplývá, že tento přístup se v mateřských školách postupně rozvíjí – přibližně polovina škol zařazuje činnosti zaměřené na posilování sebedůvěry a sebepojetí dětí, ale jen třetina systematicky poskytuje konkrétní popisnou zpětnou vazbu. Formativní hodnocení bylo pozorováno u 12 % hospitací a sebehodnocení dětí u 29 %. Tam, kde se tyto postupy daří, však mají výrazný dopad na motivaci, samostatnost i vytrvalost dětí.

K rozvoji formativního přístupu pomáhá práce s portfolii, „stromy úspěchů“ nebo společné rozhovory, při nichž dítě popisuje, co se mu povedlo a co by chtělo zkusit příště. Důležité je zaměřit se na popisný jazyk a oceňování úsilí, nikoli výkonu – děti si tak postupně osvojují sebereflexi a vnitřní motivaci, které jsou základem jejich odolnosti.

3

PROSTOR PRO HRU, TVOŘIVOST A PROŽITKOVÉ UČENÍ

Odolnost se nerozvíjí drilem, ale zkušeností. Děti se učí zvládat nejistotu, spolupracovat a hledat řešení zejména tehdy, když mají prostor pro volnou hru a tvořivou činnost. Ve většině mateřských škol (83 % tříd) je prostředí podnětné, rozmanité a umožňuje dětem samostatně zkoumat svět kolem sebe. Právě spontánní hra a situační učení podporují samostatnost, flexibilitu i schopnost vyrovnat se s neúspěchem – tedy základní kameny odolnosti.

Silnou stránkou českých MŠ je spontánnost a otevřenost, rozvíjet však lze hlubší prožitkové učení, které dětem pomáhá přemýšlet o tom, co prožily, jak se cítily a co se díky tomu naučily. Znak prožitkového učení se objevily přibližně u 40 % hospitací, cílená podpora divergentního myšlení u 37 % učitelů. Překážkou bývá obava „nechat děti zkoušet“, snaha o dokonalé vedení činností nebo přílišná kontrola.

Učitelé, kteří dětem dopřávají čas experimentovat, zkoušet různé cesty a objevovat vlastní řešení, posilují jejich sebedůvěru, vytrvalost i odvalu hledat nové přístupy. Tím vytvářejí prostředí, v němž se děti učí nejen vědomostem, ale i dovednostem, které jim pomohou obstát v náročných situacích.

4

RŮSTOVÉ MYŠLENÍ A PRÁCE S CHYBOU JAKO CESTA K VYTRVALOSTI

Děti potřebují zažít, že chyba není selhání, ale přirozená součást učení. Schopnost přijmout chybu, zkusit věc znovu a hledat jiné cesty je jedním z nejdůležitějších projevů odolnosti. Tam, kde se s chybou pracuje otevřeně a s porozuměním, děti rychleji rozvíjejí vytrvalost, zvědavost i schopnost regulovat emoce.

Učitelé, kteří využívají princip růstového myšlení – tedy jazyk typu „ještě to neumím, ale zkouším to dál“ – pomáhají dětem chápat neúspěch jako výzvu, nikoli ohrožení. Děti se učí, že úsilí má smysl a že každá chyba přináší novou zkušenost. Z inspekčních zjištění přitom vyplývá, že tento přístup není v mateřských školách zatím zcela samozřejmý – děti někdy reagují na neúspěch obavami nebo odmítnutím, pokud necítí dostatek podpory a bezpečí.

Vědomá práce s nejistotou, přiměřenými výzvami a sdílením pocitů posiluje nejen psychickou odolnost dětí, ale i wellbeing celé třídy. Propojení resilience a wellbeingu není v rozporu – děti potřebují bezpečné prostředí, aby mohly zažívat malé výzvy, které je posouvají dál. Takové prostředí zároveň podporuje i učitelský tým, který se nebojí experimentovat, sdílet zkušenosti a učit se společně.

5

SPOLUPRÁCE S RODINOU JAKO KLÍČ K DLOUHODOBÉ POHODĚ DÍTĚTE

Odolnost dítěte se formuje nejen ve škole, ale i doma – a nejlépe tehdy, když obě prostředí spolupracují. Děti, jejichž rodiče se aktivně zapojují do života školy, vykazují vyšší míru sebedůvěry, empatie i sociální jistoty. Zkušenosti mateřských škol potvrzují, že tam, kde škola s rodiči pravidelně komunikuje, sdílí pokroky dětí a zapojuje je do společných aktivit, se vytváří stabilnější klima a silnější pocit sounáležitosti.

Osvědčenými formami spolupráce jsou například tripartitní setkání učitel–rodič–dítě, kde se všichni společně ohlížejí za pokrokem dítěte, nebo společné projekty, tematické dílny a dny otevřených dveří, které přirozeně propojují školní a rodinné prostředí. Taková spolupráce pomáhá sladit očekávání, řešit potíže dříve, než přerostou v problémy, a zároveň posiluje důvěru mezi všemi zúčastněnými.

Zjištění České školní inspekce i mezinárodních studií potvrzují, že děti, jejichž rodiče jsou součástí vzdělávacího procesu, projevují větší odolnost, empatii a sebevědomí. Cílená komunikace a jednotný přístup rodiny a školy vytváří základ pro dlouhodobou emoční pohodu dítěte – a tím i pro jeho schopnost zvládat zátěž, učit se z chyb a růst.

Odolnost dětí vyrůstá z odolnosti dospělých, kteří je obklopují. Ředitelé, kteří podporují profesní rozvoj, týmovou spolupráci a pravidelnou reflexi, vytvářejí prostředí, v němž se pedagogové i děti cítí bezpečně a mohou růst. Kultura důvěry, otevřené komunikace a sdílení zkušeností patří k nejsilnějším faktorům, které ovlivňují pohodu, stabilitu i kvalitu vzdělávání v mateřské škole.

Zkušenosti České školní inspekce ukazují, že školy s reflektivním a podporujícím vedením dosahují lepších výsledků v oblasti klimatu i emoční stability dětí. Ředitelé, kteří plánují rozvoj školy s důrazem na wellbeing dětí i učitelů a kteří cíleně pracují s daty z pedagogické diagnostiky, dokážou efektivněji reagovat na potřeby svého týmu i jednotlivých dětí.

Odolná škola je taková, která se sama učí – umí se adaptovat na změny, otevřeně sdílí zkušenosti a společně hledá cesty, jak se zlepšovat. Kvalitní vedení dokáže vyvažovat požadavky systému a individuální potřeby lidí, kteří ve škole pracují, a tím posiluje odolnost celé instituce.

DOPORUČENÍ

Z publikace i zjištění České školní inspekce vyplývá několik praktických cest, jak mohou mateřské školy rozvíjet psychickou a sociální odolnost dětí prostřednictvím každodenní pedagogické práce:

- ▶ **Začlenit rozvoj odolnosti** do školního vzdělávacího programu a strategického plánu školy – například prostřednictvím témat spolupráce, sebereflexe či práce s chybou.
- ▶ **Posilovat formativní přístup** – používat popisnou zpětnou vazbu, oceňovat úsilí dítěte a vést ho k uvědomování vlastního pokroku.
- ▶ Rozvíjet sebereflexi a sebehodnocení dětí – pracovat s portfolií, „stromy úspěchů“ či společnými rozhovory o tom, co se dětem povedlo a v čem se chtějí zlepšit.
- ▶ **Propojovat wellbeing a resilienci** – vytvářet prostředí, kde se děti cítí bezpečně, ale zároveň dostávají přiměřené výzvy, které podporují jejich růst.
- ▶ **Zvyšovat kvalitu pedagogické diagnostiky** a využívat její výsledky pro cílenou podporu jednotlivých dětí.
- ▶ **Podporovat týmovou kulturu a spolupráci s rodiči** – sdílet zkušenosti, zapojovat rodiče do vzdělávacích aktivit a společně hledat cesty k posilování pohody a jistoty dětí.

Tyto podněty nejsou závazné, ale mohou školám posloužit jako inspirace k tomu, jak principy odolnosti přirozeně začlenit do života mateřské školy a jak dlouhodobě posilovat pohodu a vnitřní jistotu dětí i dospělých.

ZÁVĚR

Rozvíjení odolnosti dětí není samostatný program, ale přístup, který prostupuje každodenní život školy – od komunikace s dětmi až po týmovou spolupráci a plánování rozvoje. Publikace může školám pomoci přemýšlet, jak tyto principy cíleně začlenit do vzdělávacích programů, strategií i každodenní praxe, jak je sdílet v týmu a jak využívat poznatky z pedagogické diagnostiky pro individuální podporu dětí.

Zkušenosti z inspekční činnosti ukazují, že školy, které se věnují rozvoji odolnosti dlouhodobě, vykazují stabilnější klima, větší důvěru mezi učiteli a dětmi a lepší schopnost reagovat na změny. Učitelé v těchto školách pomáhají dětem zvládat běžné i náročnější situace s jistotou a důvěrou, rozvíjejí jejich sebedůvěru, schopnost spolupracovat i odvahu hledat nová řešení.

České mateřské školy dokážou vytvářet bezpečné, vstřícné a podnětné prostředí, v němž se děti učí přijímat chybu jako přirozenou součást učení, vytrvale hledat cesty k cíli a rozvíjet vzájemný respekt. Právě tato schopnost – vytvářet kulturu důvěry, otevřenosti a společného růstu – představuje jednu z největších předností českého předškolního vzdělávání a pevný základ pro jeho další rozvoj. Odolné děti vyrůstají v odolných školách – v prostředí, kde jsou respektovány, kde mohou chybovat, učit se a růst společně s dospělými, kteří se nebojí dělat totéž.

www.csicr.cz